

Przygotowanie i zlecenie

ZABÓJSTWA

podkom. Jarosław Bakula

Zakład Kryminalny CSP

W polskim systemie karnym obowiązuje prawo stanowione. Kompetentne organy państwa tworzą prawo w określonej formie i trybie, a jego realizacja jest zabezpieczona sankcją przymusu państwowego. Podstawową zasadą jest, że akty normatywne muszą być zgodne z ustawą zasadniczą – Konstytucją Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. Na straży zgodności tworzonego prawa z ustawą zasadniczą stoi Trybunał Konstytucyjny.

Od 1 października 2023 r. w ustawie z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny (Dz. U. z 2025 r. poz. 383, z późn. zm.), zwanej dalej: „k.k.”, obowiązują przepisy, które po raz pierwszy w historii tej kodyfikacji penalizują samo przygotowanie do zabójstwa (art. 148 § 5 k.k.) oraz przyjęcie zlecenia zabójstwa (148a § 1 k.k.). Wcześniej karalne było jedynie usiłowanie lub dokonanie zabójstwa, natomiast czynności przygotowawcze oraz przyjęcie zlecenia zabójstwa pozostawały bezkarne.

Jedną z podstawowych funkcji prawa karnego jest ochrona życia ludzkiego. W polskim systemie prawnym dobro to zostało objęte szczególną ochroną zarówno na gruncie Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej, jak i przepisów Kodeksu karnego. Zabójstwo, określone w art. 148 k.k., należy do najcięższych przestępstw przeciwko życiu i zdrowiu. Rozwój przestępczości zorganizowanej oraz coraz częstsze przypadki tzw. zabójstw na zlecenie doprowadziły jednak do potrzeby rozszerzenia zakresu odpowiedzialności karnej także na wcześniejsze stadia działalności przestępczej.

W odpowiedzi na te zagrożenia ustawodawca zdecydował się na penalizację przygotowania do zabójstwa oraz przyjęcia zlecenia zabójstwa. Zmiany te miały na celu umożliwienie organom ścigania skuteczniejszej reakcji jeszcze przed dokonaniem czynu lub wejściem sprawcy w fazę usiłowania.

Celem niniejszego artykułu jest analiza regulacji dotyczących odpowiedzialności za przygotowanie do zabójstwa

oraz przyjęcie zlecenia zabójstwa, a także ocena ich znaczenia dla praktyki wymiaru sprawiedliwości.

W trakcie pełnienia służby jako policjant wydziału dochodzeniowo-śledczego przed wejściem w życie przepisów dotyczących odpowiedzialności karnej za przygotowanie do zabójstwa i za przyjęcie zlecenia zabójstwa uczestniczyłem w czynnościach służbowych w sprawie, gdzie – według ustaleń – dwóch sprawców przyjęło zlecenie pozbawienia życia ustalonego mężczyzny. Z uwagi na brak penalizacji przygotowania do zabójstwa i zlecenia zabójstwa, na podstawie art. 308 § 1 k.p.k.¹, wykonane zostały czynności procesowe mające na celu zatrzymanie nielegalnie posiadanej broni palnej, będącej w dyspozycji domniemanych współsprawców. Czynności niecierpiące zwłoki zostały wykonane, ponieważ istniało podejrzenie popełnienia przestępstwa stypizowanego w art. 263 § 2 k.k.

W art. 148 k.k., w rozdziale XIX, ustawodawca rodzajowym przedmiotem ochrony objął najcenniejsze dobro – życie i zdrowie.

Art. 148 § 1. Kto zabija człowieka, podlega karze pozbawienia wolności na czas nie krótszy od lat 10 albo karze dożywotniego pozbawienia wolności.

§ 2. Kto zabija człowieka:

- 1) ze szczególnym okrucieństwem,
 - 2) w związku z wzięciem zakładnika, zgwałceniem albo rozbojem,
 - 3) w wyniku motywacji zasługującej na szczególne potępienie,
 - 4) z użyciem materiałów wybuchowych,
- podlega karze pozbawienia wolności na czas nie krótszy od lat 15 albo karze dożywotniego pozbawienia wolności.

§ 3. Karze określonej w § 2 podlega, kto jednym czynem zabija więcej niż jedną osobę lub był wcześniej prawomocnie skazany za zabójstwo oraz sprawca zabójstwa funkcjonariusza publicznego popełnionego podczas lub w związku z pełnieniem przez niego obowiązków służbowych związanych z ochroną bezpieczeństwa ludzi lub ochroną bezpieczeństwa lub porządku publicznego.

§ 4. Kto zabija człowieka pod wpływem silnego wzburzenia usprawiedliwionego okolicznościami, podlega karze pozbawienia wolności od roku do lat 10.

§ 5. Kto czyni przygotowania do przestępstwa określonego w § 1, 2 lub 3, podlega karze pozbawienia wolności od lat 2 do 15.

Art. 148a § 1. Kto przyjmuje zlecenie zabójstwa człowieka w zamian za udzieloną lub obiecaną korzyść majątkową lub osobistą, podlega karze pozbawienia wolności od lat 2 do 15.

Zabójstwem jest umyślne pozbawienie człowieka życia. Zachowanie się sprawcy polega głównie na określonym działaniu (np. na zadaniu ciosu nożem, podaniu trucizny). Wyjątkowo można tej zbrodni dopuścić się przez zaniechanie, ale tylko wówczas, gdy na sprawcy ciąży prawny obowiązek określonego działania (np. matka umyślnie zaniechała karmienia noworodka, dotyczy to najbliższego członka rodziny, lekarza, ratownika). Obowiązek ten musi wynikać z uregulowań prawnych i nadto musi być szczególny. Nie jest nim obowiązek udzielenia pomocy, którego naruszenie jest zagrożone karą z art. 162 § 1 kk.

Zabójstwo jest przestępstwem skutkowym (materialnym) – do jego znamion należy skutek w postaci śmierci człowieka.

Zgon pokrzywdzonego (art. 49 § 1 k.p.k.²⁾ nie musi nastąpić natychmiast po działaniu sprawcy, ale istotne jest ustalenie związku przyczynowo-skutkowego między zachowaniem a skutkiem.

Śmierć w art. 148 k.k. to według ekspertów prawa karnego śmierć mózgowa – nieodwracalne ustanie funkcji pnia mózgu. W przypadku gdy na przykład na skutek udzielonej pomocy pokrzywdzonemu nastąpi przywrócenie ofiary ze stanu śmierci klinicznej do życia, to sprawca może odpowiadać za usiłowanie zabójstwa.

Podmiotem przestępstwa zabójstwa może być każda osoba zdolna do ponoszenia odpowiedzialności karnej. Zdolność tę określa wiek sprawcy (określony w art. 10 § 1–4 k.k.) i poczytalność (art. 31 § 1–3 k.k.).

Przestępstwo zabójstwa można popełnić umyślnie w zamiarze bezpośrednim i ewentualnym (art. 9 § 1 k.k.).

Zachowania opisane w § 1, 2 i 3 art. 148 k.k. stanowią zbrodnie (art. 7 § 2 k.k.), a opisane w § 4 – stanowią występki (art. 7 § 3 k.k.) i wszystkie są ścigane z urzędu.

W art. 148 § 1 k.k. ustawodawca opisał typ podstawowy zabójstwa, w § 2 i § 3 – typy kwalifikowane, a w § 4 – typ uprzywilejowany – zabójstwo w afekcie.

Szczególne okrucieństwo oznacza, że sprawca nie ogranicza się do zadania śmiertelnego ciosu, lecz działa w sposób szczególnie drastyczny i brutalny, np. stosując wobec ofiary tortury, dręczenie, zadając dodatkowe cierpienia i upokorzenia, skazując na powolną śmierć.

Zabójstwo w związku z wzięciem zakładnika, zgwałceniem albo rozbojem jest środkiem do osiągnięcia celu, jakim jest np. wzięcie zakładnika albo rozbój. Popełnienie zabójstwa służy zatarciu śladów popełnionego wcześniej: rozboju, zgwałcenia, wzięcia zakładnika. Sprawca jednym czynem wyczerpuje znamiona zabójstwa i np. rozboju.

Motywacja zasługująca na szczególne potępienie to: niechęć do innego człowieka, nienawiść ze względów rasowych, narodowościowych, religijnych, chęć zysku, chęć zaspokojenia popędu płciowego, pobudki chuligańskie. Motyw zasługujący na szczególne potępienie dotyczy na przykład zabójstwa zaplanowanego, na zlecenie, z zemsty, w celu zagarnięcia majątku, dla zaspokojenia żądzy mordu.

Jeżeli do dokonania zabójstwa sprawca używa materiałów wybuchowych, to stanowią one narzędzie zbrodni. Według praktyków i orzeczników prawa poprzez użycie materiałów wybuchowych należy rozumieć posłużenie się nimi zgodnie z ich przeznaczeniem, choćby było ono nieskuteczne. Natomiast samo zademonstrowanie posiadanego przedmiotu w postaci materiałów wybuchowych nie będzie tożsame z ich użyciem.

Znamionami kwalifikującymi są również: zabicie jednym czynem więcej niż jednej osoby; fakt, iż sprawca był wcześniej prawomocnie skazany za zabójstwo; zabójstwo funkcjonariusza publicznego popełnionego podczas lub w związku z pełnieniem przez niego obowiązków służbowych związanych z ochroną bezpieczeństwa ludzi lub ochroną bezpieczeństwa lub porządku publicznego. Nowelizacja prawa karnego w zakresie karalności zabójstwa funkcjonariusza publicznego (typ kwalifikowany) weszła w życie 22 marca 2011 r. Nowy typ kwalifikowany – zabójstwo funkcjonariusza publicznego – został wprowadzony przez prawodawcę po zabójstwie podkomisarza Andrzeja Struja, polskiego policjanta z Wydziału Wywiadowczo-Patrolowego Komendy Stołecznej Policji (zabójstwa popełnionego w dniu 10 lutego 2010 r. w Warszawie).

Znamie „sprawca był wcześniej prawomocnie skazany za zabójstwo” dotyczy osoby, która kiedykolwiek w przeszłości została skazana prawomocnie za zabójstwo, ale nie nastąpiło jeszcze zatarcie skazania, np. sprawca w trakcie odbywania kary pozbawienia wolności za zabójstwo zabija współwięźnia lub dokonuje zabójstwa po opuszczeniu zakładu karnego.

Silne wzburzenie usprawiedliwione okolicznościami – chodzi w tym przypadku o stan psychiczny sprawcy, w którym jego przeżycia emocjonalne (silne, krótkotrwałe wzruszenie, np. gniew, przerażenie, odruch protestu, sprzeciw) górują nad sprawnością intelektualną. Stan silnego wzburzenia może być efektem długotrwałego narastania negatywnych emocji zakończonego nagłym wybuchem prowadzącym do zabójstwa, wywołanego nawet nieadekwatną, pozornie błahą przyczyną. Okolicznościami, które przyczyniają się do takiego wzburzenia, mogą być: ciężka obelga, znęcanie się, zdrada małżeńska. Dokonując oceny zachowania sprawcy jako przestępstwa zabójstwa w typie uprzywilejowanym, organ orzekający musi wykazać, że oba ww. warunki, tj. silne wzburzenie i szczególne okoliczności, wystąpiły łącznie.

Aby właściwie opisać ustawowe znamiona ujęte w nowym przepisie, tj. w art. 148 § 5 k.k., należy wskazać, że zgodnie z art. 16 § 1 k.k. przygotowanie zachodzi wtedy, gdy sprawca w celu popełnienia czynu zabronionego podejmuje czynności mające stworzyć warunki do jego dokonania, w szczególności wchodzi w porozumienie z inną osobą, uzyskuje środki, zbiera informacje lub sporządza plan działania. Przygotowanie jest więc najwcześniejszym stadium realizacji przestępstwa.

Polski ustawodawca przyjął zasadę, zgodnie z którą przygotowanie jest karalne jedynie wtedy, gdy ustawa wyraźnie tak stanowi (art. 16 § 2 k.k.). Wynika to z przekonania, że na tym etapie zagrożenie dla dobra prawnego ma jeszcze charakter potencjalny. Tradycyjnie karalność przygotowania przewidywano wyłącznie wobec szczególnie niebezpiecznych przestępstw, takich jak zamach stanu czy fałszowanie pieniędzy. Przygotowanie jest również karalne w odniesieniu do czynności poprzedzających handel ludźmi, podrabianie dokumentów lub posługiwanie się podrobionym dokumentem.

Przez wiele lat przygotowanie do zabójstwa nie było jednak odrębnie penalizowane. Odpowiedzialność karna mogła powstać dopiero na etapie usiłowania, a więc wtedy, gdy sprawca bezpośrednio zmierzał do dokonania czynu zabronionego. W praktyce prowadziło to do sytuacji, w których organy ścigania posiadały informacje o planowanym zabójstwie, lecz nie miały wystarczających podstaw prawnych do podjęcia działań represyjnych.

Żadna wcześniejsza polska kodyfikacja karna nie przewidywała karalności przygotowania do zabójstwa.

„Wśród powodów braku penalizacji przygotowania do zabójstwa zwraca się uwagę zwłaszcza na trudności natury dowodowej związane z bezspornym wykazaniem realizacji strony podmiotowej takiego czynu. Czynności przygotowawcze do zamachu na życie z reguły nie pozwalają na jednoznaczne i niewątpliwe ustalenie, że zostały podjęte z zamiarem bezpośrednim zorientowanym na skutek śmiertelny. W większości takich wypadków bardzo trudno wskazać – lub jest to niemożliwe – że

osoba, podejmując określone działania, czyni przygotowanie do zbrodni zabójstwa. Jak dosadnie trudność tę ilustruje M. Małecki, chodzi o to, że z reguły niepodobna ustalić, czy sprawca »kupuje nóż po to, by pokroić chleb, czy po to, by pokroić sąsiada« (M. Małecki, *Przygotowanie*, s. 21–22)” (*Kodeks karny. Komentarz*, red. R.A. Stefański, Warszawa 2023, 6. wydanie, s. 977).

Według autorytetów prawa brak karalności przygotowania do zabójstwa ogranicza zakres ochrony najważniejszych dóbr przed zamachami na te dobra. Brak karalności przygotowania do zbrodni zabójstwa jest często interpretowana jako „swoista niekompetencja ustawodawcy”, wynikająca jedynie z powodów trudności udowodnienia przygotowania do zbrodni zabójstwa.

W znowelizowanej ustawie karalne jest przygotowanie do zbrodni zabójstwa określonych w art. 148 § 1–3 k.k. Dokonując analizy ustawowych znamion czynu zabronionego opisanego w art. 148 § 5 k.k., należy stwierdzić, że podmiot jest powszechny, to jest sprawcą może być każda osoba zdolna ponosić odpowiedzialność karną (osoba, która ukończyła 17 lat i jest poczytalna). Odpowiedzialności na podstawie art. 148 § 5 k.k. nie poniesie sprawca nieletni, o którym mowa w art. 10 § 2 k.k.³

Jeżeli chodzi o stronę podmiotową – stosunek sprawcy do czynu – to mamy do czynienia z zamiarem bezpośrednim kierunkowym (zamiar bezpośredni o szczególnym zabarwieniu – *dolus coloratus*). Sprawca – zgodnie z ogólną formułą art. 16 § 1 k.k. – „w celu popełnienia czynu zabronionego”, w tym wypadku zabójstwa w jednej ze wskazanych w przepisie postaci, podejmuje czynności mające stworzyć warunki do przedsięwzięcia czynu zmierzającego bezpośrednio do jego dokonania⁴. Po stronie organów ścigania na etapie postępowania przygotowawczego oraz po stronie sądu na etapie postępowania jurysdykcyjnego leży obowiązek wykazania, że działania, które podjął sprawca, zmierzały do dokonania.

Do strony przedmiotowej zaliczamy każde zachowanie sprawcy stwarzające warunki do usiłowania popełnienia, a w szczególności, jak to wynika z art. 16 § 1 k.k., wejście w porozumienie z inną osobą lub osobami, mające na celu popełnienie zabójstwa, uzyskiwanie lub przysposabianie środków mających służyć jego popełnieniu oraz zbieranie informacji lub sporządzanie planu działania mające stworzyć warunki do wejścia w fazę usiłowania tego czynu.

Należy pamiętać, że niekaralnym etapem czynu zabronionego popełnionego umyślnie jest zamiar sprawcy. Nie ma mowy o odpowiedzialności karnej sprawcy w przypadku, gdy przygotowuje się on mentalnie lub fizycznie do zabójstwa. Ten etap nie wszedł faktycznie w etap przygotowania.

Przygotowanie zabójstwa jest przestępstwem publiczno-skargowym, ściganym z urzędu.

Na ogólnych zasadach wynikających z art. 17 § 1 k.k. nie podlega karze za przygotowanie do zabójstwa ten, kto dobrowolnie od niego odstąpił, a w szczególności zniszczył przygotowane środki lub zapobiegł skorzystaniu z nich w przyszłości, a w razie przygotowania w postaci wejścia w porozumienie z inną osobą w celu jego popełnienia, kto nadto podjął istotne starania zmierzające do zapobieżenia dokonaniu⁵.

Przyjęcie zlecenia zabójstwa

Art. 148a k.k. [Przyjęcie zlecenia zabójstwa]

§ 1.

Kto przyjmuje zlecenie zabójstwa człowieka w zamian za udzieloną lub obiecaną korzyść majątkową lub osobistą, podlega karze pozbawienia wolności od lat 2 do 15.

§ 2.

Nie podlega karze za przestępstwo określone w § 1, kto przed wszczęciem postępowania karnego ujawnił wobec organu powołanego do ścigania przestępstw osobę lub osoby zlecające zabójstwo oraz istotne okoliczności popełnionego czynu.

Polskie prawo karne w sposób szczególny piętnuje zachowania godzące w ludzkie życie. Jedną z najbardziej drastycznych form przestępczości przeciwko życiu jest zabójstwo na zlecenie (tzw. morderstwo kontraktowe). W tradycyjnym ujęciu proces ten angażuje co najmniej dwa podmioty: zlecającego (mandanta) oraz wykonawcę (mandatariusza).

Samo dokonanie zabójstwa w wyniku motywacji zasługującej na szczególne potępienie – a za taką powszechnie uznaje się chęć osiągnięcia korzyści majątkowej (działanie „za pieniądze”) – stanowi zbrodnię zagrożoną najsurowszymi karami⁶. Zgodnie z art. 148 § 2 pkt 3 k.k., kto zabija człowieka w wyniku motywacji zasługującej na szczególne potępienie, podlega karze pozbawienia wolności na czas nie krótszy od lat 15 albo karze dożywotniego pozbawienia wolności.

Dla bytu przestępstwa stypizowanego w art. 148a konieczne jest istnienie co najmniej dwóch sprawców (tzw. współsprawstwo konieczne).

Dokonując analizy strony podmiotowej, możemy wykazać zlecającego, który odpowiada za podżeganie do zabójstwa. Podżegaczem jest ten, kto chcąc, aby inna osoba dokonała czynu zabronionego, nakłania ją do tego (art. 18 § 2 k.k.)⁷. Przyjmujący zlecenie zabójstwa z chwilą faktycznego wykonania czynu staje się sprawcą (lub współsprawcą) zabójstwa kwalifikowanego⁸.

Odpowiedzialność przyjmującego zlecenie na wczesnym etapie zależy od jego zachowania. Gdy po przyjęciu zlecenia sprawca podejmuje czynności przygotowawcze (np. kupuje broń, obserwuje ofiarę), odpowie za przygotowanie do zabójstwa (art. 148 § 5 k.k.).

W praktyce organów ścigania zdarzają się sytuacje, w których „zleceniobiorcą” okazuje się działający pod przykryciem funkcjonariusz Policji (operacja specjalna). W takim scenariuszu zlecający odpowiada w pełni za podżeganie, nawet jeśli realizacja zamachu od początku była niemożliwa ze względu na brak intencji ze strony policjanta⁹. Z kolei w sytuacji, gdy przestępca przyjmie zaliczkę, ale od początku zamierza jedynie oszukać zlecającego i nie ma zamiaru nikogo zabijać, jego czyn kwalifikuje się jako oszustwo (art. 286 k.k.), a nie przygotowanie do zabójstwa¹⁰ lub przyjęcie jego zlecenia.

W przypadku gdy sprawca wcześniej przyjął zlecenie zabójstwa, a następnie zrealizował ustawowe znamiona czynów określonych w art. 148 § 1–3 k.k., będziemy mieli do

czynienia z tzw. pozornym zbiegiem przestępstw, a sprawca odpowie za dokonanie zabójstwa. Należy pamiętać, że nie podlegają ukaraniu współukarane czyny uprzednie i następce.

W art. 148a § 2 k.k. ustawodawca wprowadził klauzulę niekaralności. Przyjmujący zlecenie zabójstwa człowieka przed wszczęciem postępowania karnego może ujawnić wobec organu powołanego do ścigania przestępstw osobę lub osoby zlecające zabójstwo oraz istotne okoliczności popełnionego czynu. Spełnienie tych warunków sprawia, że zachowanie sprawcy, mimo że narusza normę sankcjonowaną w art. 148a § 1 k.k., nie aktualizuje normy sankcjonującej wynikającej z tego przepisu¹¹, gdyż wyklucza się on skutecznym czynnym żalem.

Podsumowując analizę zmian, które ustawodawca wprowadził do Kodeksu karnego poprzez dodanie art. 148 § 5 k.k. (przygotowanie do zabójstwa) oraz art. 148a § 1 k.k. (przyjęcie zlecenia zabójstwa) należy stwierdzić, że nowe przepisy przyczyniają się do zwiększenia ochrony życia i zdrowia ludzi. Organy powołane do ochrony bezpieczeństwa publicznego mogą zapobiegać popełnianiu zbrodni zabójstwa i ścigać sprawców opisanych czynów zabronionych już na etapie czynności poprzedzających skutek ww. czynu. Nadto trzeba zaznaczyć, że ostatecznej oceny prawnokarnej danego zdarzenia dokonuje sąd, który jest niezależny i niezawisły. Penalizacja przygotowania do zabójstwa i przyjęcia zlecenia zabójstwa uzupełniła istotny brak w zbiorze norm prawnych.

¹ Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks postępowania karnego (Dz. U. z 2026 r. poz. 490, z późn. zm.).

² Tamże.

³ *Kodeks karny. Komentarz*, red. R.A. Stefański, Warszawa 2023, 6. wydanie, s. 978 (192).

⁴ Tamże, s. 978 (193).

⁵ Tamże, s. 980 (202).

⁶ A. Marek, *Prawo karne. Zagadnienia teorii i praktyki*, Warszawa 2021, s. 342.

⁷ Tamże.

⁸ Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 12 kwietnia 2018 r., sygn. akt II AKa 45/18, Biuletyn SN.

⁹ Postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 23 listopada 2022 r., sygn. akt V KK 112/22, LEX nr 351234.

¹⁰ Wyrok Sądu Apelacyjnego w Katowicach z dnia 8 września 2016 r., sygn. akt II AKa 210/16, KZS 2017, z. 1, poz. 45.

¹¹ *Kodeks karny. Komentarz*, s. 989 (20).

Summary

Preparation for murder and contract killing

The article discusses the offence of murder under Article 148 of the Criminal Code of 6 June 1997 and examines the amendments introduced to this provision. Particular attention is paid to the changes that entered into force on 1 October 2023, introducing Article 148 § 5 on preparation for murder and Article 148a concerning contract killing. The author highlights how these new provisions strengthen the protection of human life and health by enabling law enforcement agencies to intervene at an earlier stage and prosecute offenders before a murder is committed.

Tłumaczenie: Joanna Łaszyn